

Zákon o ochraně oznamovatelů /whistleblowing/ č. 171/2023 Sb /dále jen Zákon/.

ZÁKLADNÍ INFORMAČNÍ TEZE K ZÁKONU

Zákon vychází ze směrnice EU, účinnost v českém právu od 1.srpna 2023

Povinné subjekty, zaměstnávající ke dni účinnosti tohoto zákona více než 250 zaměstnanců, jsou povinny zavést samostatný vnitřní oznamovací systém od účinnosti tohoto zákona.

Povinné subjekty, zaměstnávající ke dni nabytí účinnosti tohoto zákona nejméně 50 a zároveň méně než 250 zaměstnanců /a dále vždy dle stavu k 1. lednu kalendářního roku/ jsou povinny zavést vnitřní oznamovací systém do 15. prosince 2023 /vnitřní oznamovací systém může být v rámci skupin podniků do 250 zaměstnanců sdílený/.

Netýká se zaměstnavatelů, kteří ke dni účinnosti tohoto zákona a dále vždy ke stavu k 1. lednu kalendářního roku zaměstnávají méně než 50 zaměstnanců, dobrovolně.

Cílem právní normy je vytvořit pro oznamovatele bezpečné prostředí, pokud se rozhodne oznámit protiprávní jednání, o němž se dozvěděl v rámci výkonu práce či obdobném vztahu s povinným subjektem.

Přijímání a účinné vypořádání oznámení může být klíčové pro zabránění vzniku újmy na straně povinného subjektu /majetková škoda či škoda reputační, nemajetková/. Podporou whistleblowingu dává daný povinný subjekt veřejně najevo, že ctí určité etické hodnoty a netoleruje ty opačné, což může posílit firemní kulturu a dát pozitivní signál jak zaměstnancům, tak obchodním partnerům.

Základem postupu je vnitřní oznamovací systém povinného subjektu.

Vnitřní oznamovací systém dává zaměstnancům a některým třetím osobám /dále jen Oznamovatel/ možnost oznamovat případná protiprávní jednání a současně umožní povinnému subjektu přijmout následná vyplývající opatření.

Vnitřní oznamovací systém musí umožnit podávat oznámení jak ústně, písemně, tak i osobně. Musí zajišťovat monitoring oznámení od jeho podání po jeho vyřízení.

Povinný subjekt je povinen určit příslušnou odpovědnou osobu, přijímající oznámení /dále jen Odpovědná osoba/, ta musí být povinným subjektem poučena o svých právech a povinnostech, o poučení musí být sepsán záznam. *ZS ČR nabídne svým členům pro Odpovědné osoby webinář – blíže v hromadné rozesílce v září t.r. (aby byl prostor ujasnit si, kdo bude Odpovědnou osobou.)*

Odpovědná osoba musí být fyzická osoba, bezúhonná /osvědčení výpisem z Rejstříku trestů/, zletilá a plně svéprávná, není podmínkou, aby byla zaměstnancem povinné osoby.

Doporučuji sepsat s jmenovanou Odpovědnou osobou buď dodatek k pracovní smlouvě či samostatnou dohodu o výkonu této funkce /rozsah činnosti, práva, povinnosti, odpovědnost, odměna, .../.

Ochranné mechanismy k zamezení represe oznamovatele - pokud Oznamovatel oznamuje protiprávní jednání v souladu se stanovenými zákonnými pravidly, má nárok na ochranu před odvetnými opatřeními /tím může být např. propuštění, nepovýšení, diskriminace či obtěžování na pracovišti, ale například i změna pracovní doby, místa výkonu práce, neobnovení pracovní smlouvy na dobu určitou a další/. Zákon neuvádí konečný výčet a odvetná opatření tak mohou mít řadu podob.

Kromě ochrany před odvetnými opatřeními slouží k ochraně Oznamovatele také obrácené důkazní břemeno. To se uplatní při případném soudním řízení zahájeném v důsledku tvrzené újmy, kterou

utrpěl Oznamovatel v souvislosti s odvetným opatřením. V takových případech musí povinný subjekt, který domnělé odvetné opatření přijal, prokázat, že opatření nemá souvislost s oznámením Oznamovatele, ale že se zakládá na jiných, legitimních důvodech.

Ochrana před odvetnými opatřeními se navíc vztahuje nejen na Oznamovatele, ale například i na prostředníky, kolegy nebo příbuzné, které by mohla odvetná opatření v pracovním kontextu postihnout.

Sankce - pokud povinný subjekt poruší své povinnosti a bude například bránit přijetí oznámení, přijme odvetná opatření nebo nezajistí anonymitu Oznamovatele, musí počítat se sankcemi ze strany Ministerstva spravedlnosti ČR, zákon stanovuje nejvyšší hranici finanční pokuty na 1 000 000 Kč, pokud překročí Oznamovatel v rámci oznámení Zákon /vědomě nepravdivé oznámení/, sankce může být až 50 000 Kč.

Současně musí povinný subjekt zajistit transparentní a přístupný systém s dálkovým přístupem, který umožní získat informace o celém procesu, od přijetí po vyřízení /webové stránky Firmy/.

Základní systém oznamování je organizován v rámci povinného subjektu samotného, systém předchází tomu, aby Oznamovatel ohlašoval případná protiprávní jednání externě – do veřejného prostoru či k Ministerstvu spravedlnosti ČR /ovšem v případě, kdy není oznámení vyřešeno ve stanovených lhůtách, může se Oznamovatel obrátit cestou externího systému na Ministerstvo spravedlnosti ČR, které je určeno státem jako příslušný orgán/.

Oznamovatelé se mohou za určitých okolností obrátit na externí oznamovací systém přímo nebo mohou oznámení zveřejnit (pokud nejsou přijata žádná vhodná opatření v návaznosti na provedené oznámení nebo pokud existuje bezprostřední nebo zjevné ohrožení veřejného zájmu jako například riziko nenapravitelné újmy).

Doporučené jednotlivé kroky povinného subjektu:

1. Zřízení vnitřního informačního systému /přijetí směrnice na ochranu Oznamovatelů, která stanoví interní pravidla pro podávání, vyšetřování a řešení oznamování, včetně návodu, jak podat oznámení, jak je zajištěna důvěrnost oznámení, současně je vhodné zveřejnit možné sankce za falešné oznamování/ a jeho zpřístupnění zaměstnancům – rozhodnutí statutárního orgánu, jeho zveřejnění včetně základního vysvětlení, popisu práv a povinností zaměstnanců v této souvislosti.
2. Určení odpovědné osoby, která zajistí v rámci vnitřního oznamovacího systému ochranu Oznamovatele před represí, důvěrnost oznámení.
3. Vyhodnocení oznámení, vyšetření a přijetí odpovídajících opatření podle výsledku šetření /pokud je prokázáno porušení zákona či jiných nepravostí, je povinný subjekt povinen přijmout opatření k jejich odstranění včetně zabránění jejich možnému opakování/.
4. Informování Oznamovatele o výsledku

Co může Oznamovatel relevantně oznámit /§ 2, odst. 1) zákona/?

Oznámení obsahuje informace o možném protiprávním jednání, k němuž došlo nebo má dojít u osoby, pro niž Oznamovatel, byť zprostředkovaně, vykonával nebo vykonává práci nebo jinou obdobnou činnost, nebo u osoby, se kterou Oznamovatel byl nebo je v kontaktu v souvislosti s výkonem práce nebo jiné obdobné činnosti, a které

a) má znaky trestného činu,

b) má znaky přestupku, za který zákon stanoví sazbu pokuty, jejíž horní hranice je alespoň 100000 Kč,

c) porušuje tento zákon, nebo

d) porušuje jiný právní předpis nebo předpis Evropské unie v oblasti

1. finančních služeb, povinného auditu a jiných ověřovacích služeb, finančních produktů a finančních trhů,
2. daně z příjmů právnických osob,
3. předcházení legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu,
4. ochrany spotřebitele,
5. souladu s požadavky na výrobky včetně jejich bezpečnosti,
6. bezpečnosti dopravy, přepravy a provozu na pozemních komunikacích,
7. ochrany životního prostředí,
8. bezpečnosti potravin a krmiv a ochrany zvířat a jejich zdraví,
9. radiační ochrany a jaderné bezpečnosti,
10. hospodářské soutěže, veřejných dražeb a zadávání veřejných zakázek,
11. ochrany vnitřního pořádku a bezpečnosti, života a zdraví,
12. ochrany osobních údajů, soukromí a bezpečnosti sítí elektronických komunikací a informačních systémů,
13. ochrany finančních zájmů Evropské unie²⁾, nebo
14. fungování vnitřního trhu³⁾ včetně ochrany hospodářské soutěže a státní podpory podle práva Evropské unie.

Oznámení obsahuje povinně údaje o jménu, příjmení a datu narození, nebo jiné údaje, z nichž je možné dovodit totožnost Oznamovatele; má se za to, že údaje o totožnosti Oznamovatele jsou pravdivé.

Co není předmětem oznámení ?

Rámeček oznámení je dán předchozím ustanovením, předmětem oznámení by neměly být záležitosti přesahující tento rámeček a oznámení anonymní, na takové se nevztahuje postup podle tohoto zákona.

Doporučení jednotlivých kroků postupu oznámení a vyřízení oznámení :

1. Oznámení
2. Informace Oznamovateli o přijetí jeho oznámení /7 dní od přijetí oznámení/
3. Vyřízení oznámení /30 dní od přijetí oznámení, lhůta může být prodloužena až o dalších 30 dní ve skutkově a právně složitých případech/